

# Toplumsal cinsiyete duyarlı hekimlik uygulamaları

Doç. Dr. Nüket Paksoy Erbaydar

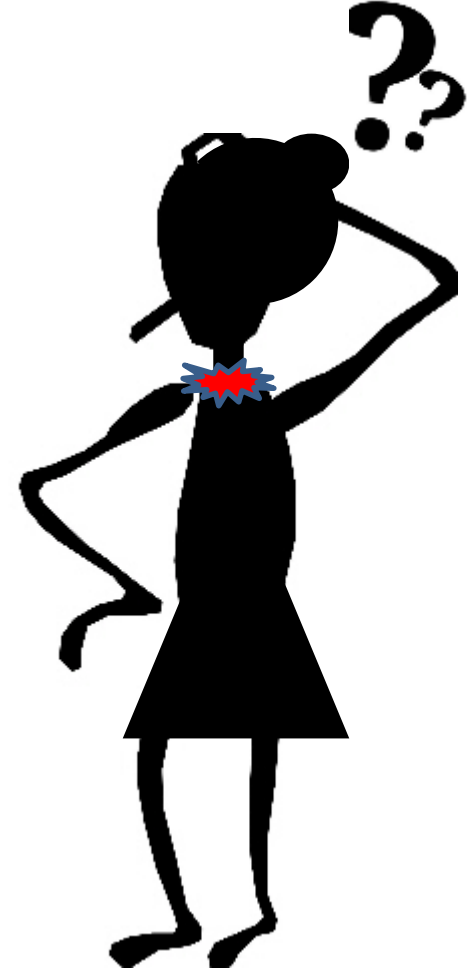
[erbaydar@hacettepe.edu.tr](mailto:erbaydar@hacettepe.edu.tr)

Halk Sağlığı Anabilim Dalı

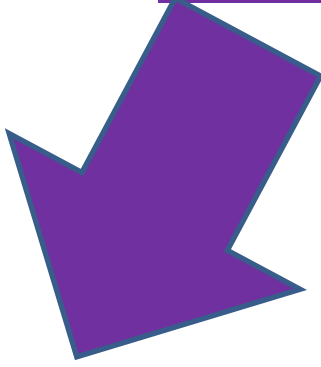
# Neden önemli?

Çünkü;

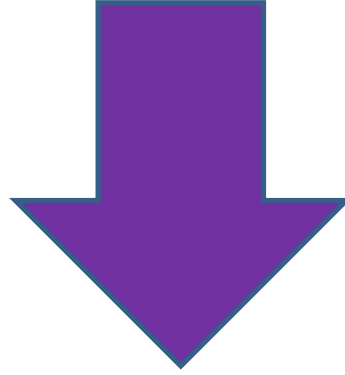
- Tıbbın tarihi temel olarak erkekler ve onların sağlığına dairdir.  
Batıda 'beyaz erkek'
- Tıp geçmişte büyük ölçüde 'cinsiyet kör' olarak gelişmiştir.
- 'Normal' in sınırları erkeğe göre çiziliyor diğerleri norm dışı
- Toplumsal cinsiyet konusunda artan farkındalığın kadınlara sunulan hizmetleri gözden geçirme gereksinimi doğurması
- ...



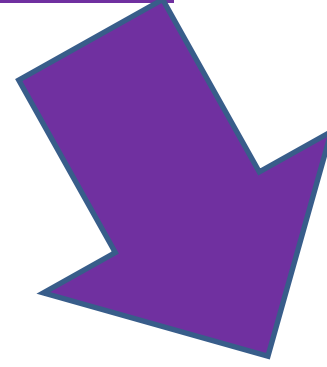
**Toplumsal cinsiyet**



**Tıp**



**Sağlık**



**Sağlık hizmeti**



Tıbbın cinsiyeti

Gender of medicine



Rembrandt van Rijn "The Anatomy Lesson of Dr. Nicolaes Tulp" The Hague 1632



Cornelis de Man "Delf'li anatomist Cornelis Gravesande Anatomi Dersinde" (1681)



Robert Hinckley "*First Operation under Ether* (1882–1893)

Dr. John Collins Warren ilk uygulamayı yapıyor. Massachusetts General Hospital (16 Ekim 1846)



**Harvard Medical School, graduating class, June 1888**





**Dr. Elizabeth Blackwell**

1849, graduated from Geneva Medical College, Geneva, N.Y. (later renamed Hobart Medical College)



**Dr. Zaruhi Kavalciyan**

Zarohie Serope Kavaljian  
Physician and Surgeon;M.D.  
Born.1877.

Prepared in Holmes  
School,Constantinople  
Boston University School of  
Medicine (1903)  
Address:Adabazar,Turkey.Female.  
(1877 İstanbul-30 Haziran 1963  
İstanbul)



**Dr. Safiye Ali Krekeler**

1891-1952  
İstanbul Amerikan Kız Koleji  
Würzburg Julius-Maximilians  
Üniversitesi Tıp Fakültesi  
Hekimliğe başlangıç 1922



Tıphane-i Amire/ Hekimbaşı Mustafa Behçet Bey



Haydarpaşa Numune Hastanesi, Cemil Topuzlu, ameliyat öncesi



Gelibolu Hilal'i Ahmer Sağlık Heyeti; Servet'i Fünun, 15 Temmuz 1915



***University of Utah School of Medicine***

***A look into history.*** . . Shown here are medical informatics pioneer Homer R. Warner, M.D., Ph.D. (seated), former AMIA president, Reed M. Gardner, Ph.D. (right), and notable researcher, Allan Pryor, Ph.D. (center).

# KADIN İNSAN MIDİR?

"Karşıdan iki kişi geliyor sandım. Meğerse bir erkekle karısıymış."

RUS ATASÖZÜ



**Antonio Molinari; *Adam and Eve*, about 1701-1704**

# Kadın Düşmanlığı (Misogyny)

- Kadınlardan kadın oldukları için nefreti içeren kültürel tutumdur.
- Misogyny, ataerkil toplumlarda yüzyıllardır bir ideoloji ya da inanç sistemi olarak işlev görürken kadınları düşük statüde tutmaya, güce ve karar verme mekanizmalarına erişimlerini kısıtlamaya hizmet eder.
- Kadınlar günah keçisi olarak kendilerine biçilen bu rolü içselleştirirler.
- Medya dünyası da kadının kendinden nefret etmesini sağlayacak nesneleştirici imgeler üretir.
- Kadınları plastik cerrahi anoreksiya ve bulimia üçgenine sıkıştırır.

Holland J. (2016) Mizojini.

Johnson, Allan G (2000). The Blackwell Dictionary of Sociology  
Flood, Michael (2007). Int. Enc. Of Men and Masculinities



# Kadınların hak mücadelesi

- Kadının da İNSAN olduğunun kabul edilmesi
- “Havva’nın laneti” nin reddi



WHICH DO YOU PREFER?



THE HOME OR STREET CORNER FOR WOMAN

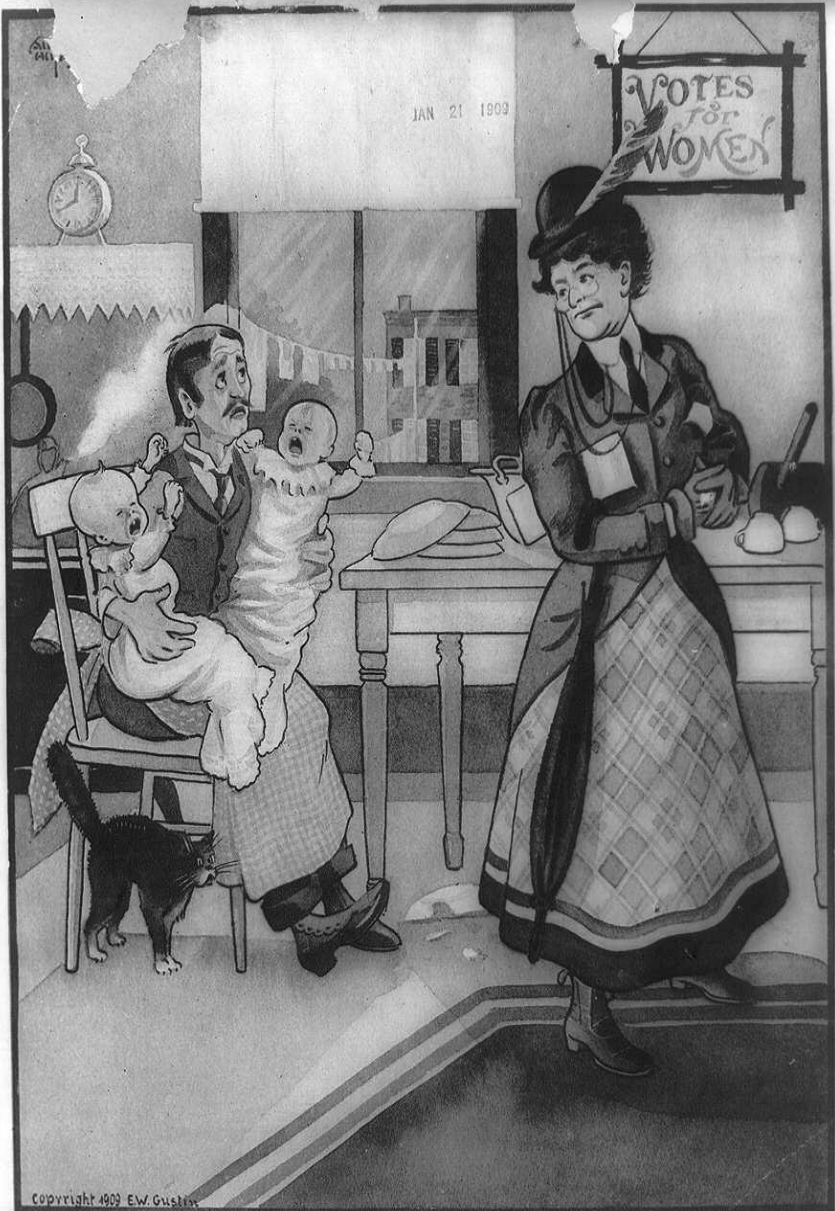
VOTE NO ON WOMAN SUFFRAGE

OCTOBER 19<sup>th</sup>

THE HOME LOVING WOMEN DO NOT WANT THE BALLOT

VOTE NO

TO AMENDMENT 8 FOURTH PLACE ON BALLOT



Copyright 1909 E.W. Gustafson

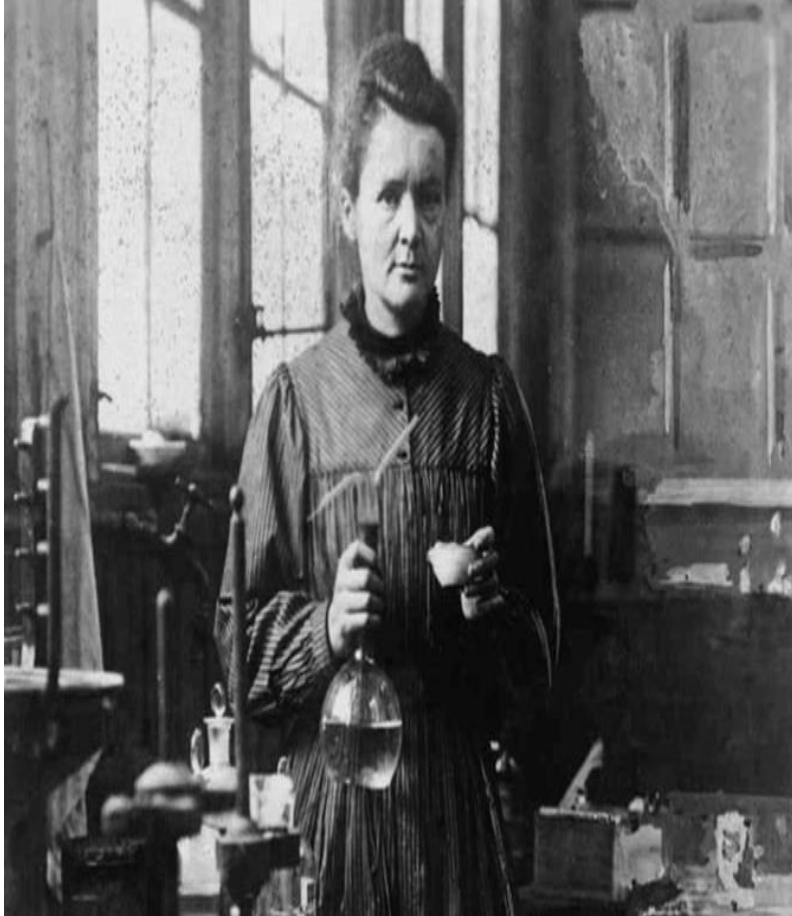


Election Day!





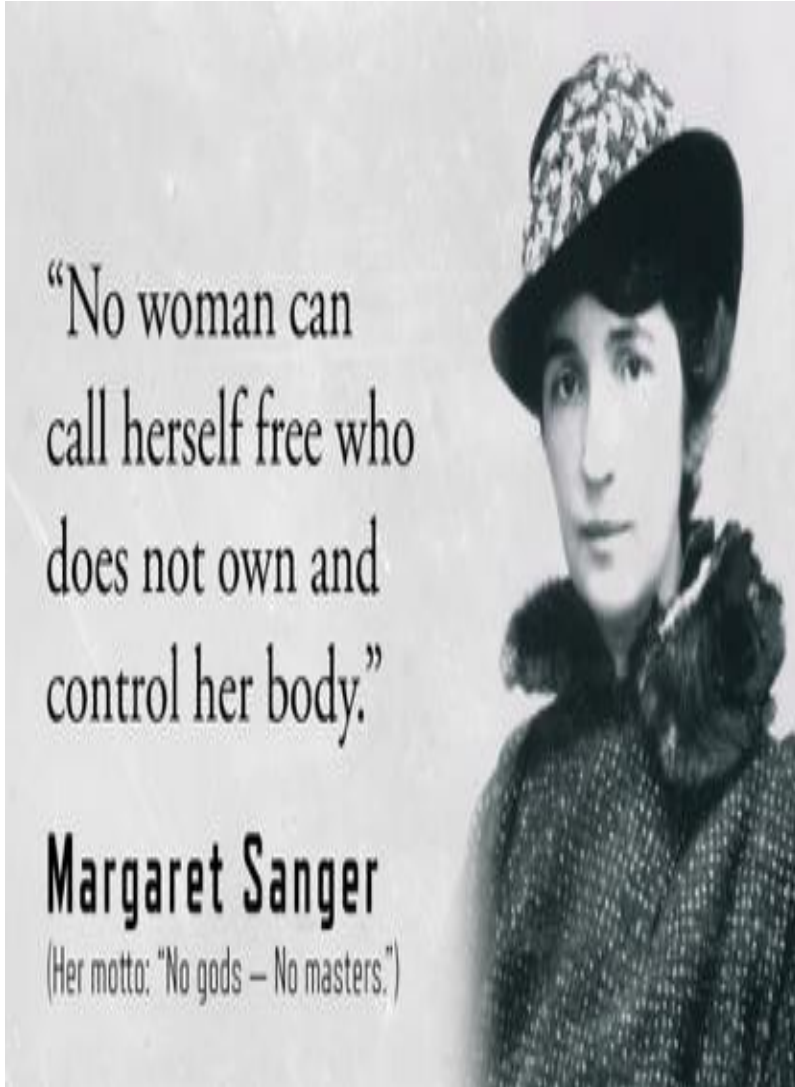
## Radyum ve Polonyumun keşfeden bilim insanı



Marie Curie, 1867-1934

Nobel Fizik Ödülü 1903	Elliott Cresson Madalyası 1909
Nobel Kimya Ödülü 1911	Willard Gibbs Madalyası 1921
Davy Madalyası 1903	John Scott Madalyası 1921
Matteucci Madalyası 1904	Benjamin Franklin Madalyası 1921
Actonian Ödülü	

## Margaret Sanger ve sihirli küçük haplar



- Margaret Sanger, kadınların cinsel ve üreme sağlığı ve hakları ile ilgili ilk mücadeleyi başlatan kadınlardan biridir.
- Doğum kontrol hapının bulunmasında kritik rolü vardır.
- Batılı kadınlar doğum kontrol hapi sayesinde doğurganlıklarını, bedenlerini, yaşamlarını kontrol altına alabilmiştir.

# Rosalind Franklin DNA'nın double helix yapısını keşfetti


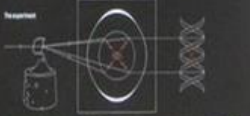


Watson ve Crick  
DNA'nın yapısını buldu.

**Photo 51**  
*X-Ray diffraction*

*An historic photograph*

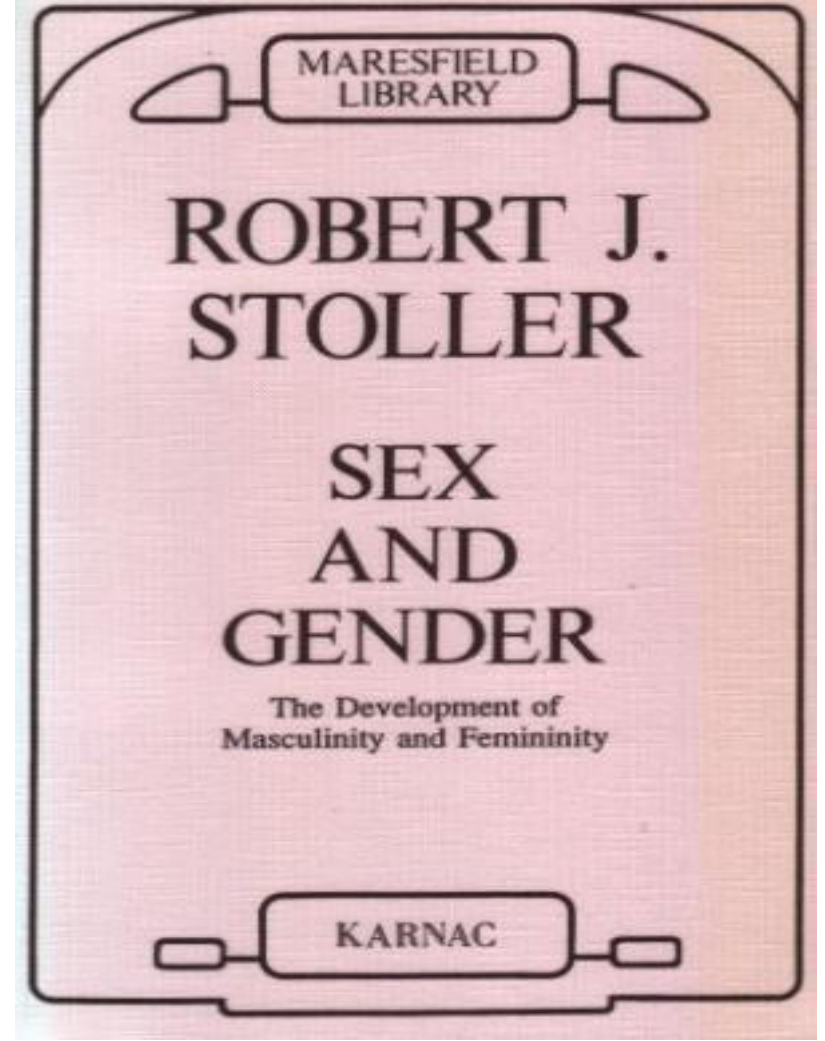
**1952** The X-Ray diffraction image of the DNA molecule taken by Rosalind Franklin and PhD student Ray Gosling at King's College London in 1952 can claim to be one of the world's most important photographs. It demonstrated the helical structure of DNA and enabled James Watson and Francis Crick of Cambridge to build the first model of the molecule in 1953.



# Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet



Dr. Robert Stoller  
(Psychiatrist, UCLA ,USA)



Yayın yılı: 1968

# Toplumsal cinsiyet

Kadınlar ve erkekler arasında kadın ve erkek olmakla ilgili sosyal ve kültürel olarak kurgulanan kalıp yargılara, rollere, olanaklara ve ilişkilere atıfta bulunan bir kavramdır.

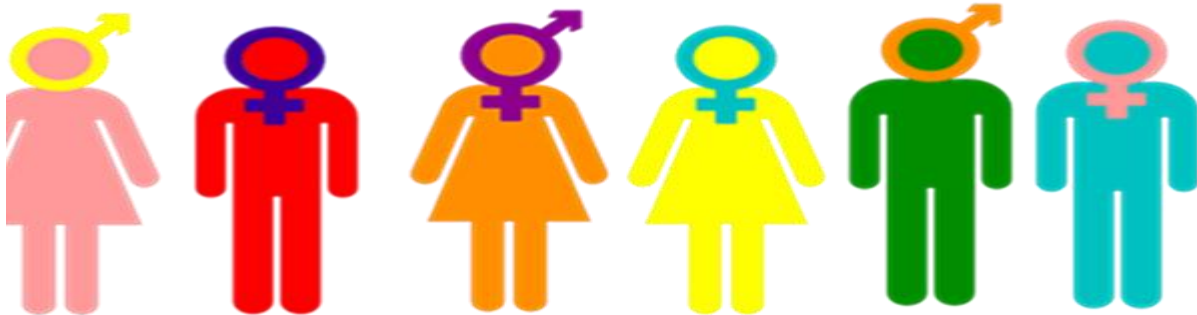


# Toplumsal cinsiyet kimliđi- dıřavurumu-transgender

**Cinsiyet kimliği :** Bireyin kadın, erkek ya da başka herhangi biri olaya dair içsel hissiyatıdır.

**Cinsiyet dışavurumu:** Bireyin davranışları, giyimi, saç şekli, ses tonu ya da bedeni yoluyla cinsiyet kimliğinin dışa vurumudur.

**Transgender:** şemsiye bir terimdir. İçinde transseksüel, travesti, drag king/queen (erkek giysili/kadın giysili birey) Cinsel dışavurumu doğumdaki cinsiyetinden farklı bireydir.



# Cinsel yönelim

Cinsel yönelim, erkekler, kadınlar veya her iki cinsiyette duygusal, romantik ve / veya cinsel çekimlerin kalıcı biçimlerini ifade eder.

Cinsel yönelim diğer cinsiyete tam yönelim ile aynı cinsiyete tam yönelim arasında değişmektedir.

Cinsel yönelim kategorileri:

- Heteroseksüel (diğer cinsiyete duygusal, romantik ya da cinsel çekim hissetme durumu),
- Gey/lezbiyen (kendi cinsiyetinden olana duygusal, romantik ya da cinsel çekim hissetme durumu)
- biseksüel (kendi cinsiyetinden olana ya da karşı cinsiyete duygusal, romantik ya da cinsel çekim hissetme durumu).



# Grayson Perry ve dokumaları





# Cinsel yönelim

Cinsel yönelim, erkekler, kadınlar veya her iki cinsiyette duygusal, romantik ve / veya cinsel çekimlerin kalıcı biçimlerini ifade eder.

Cinsel yönelim diğer cinsiyete tam yönelim ile aynı cinsiyete tam yönelim arasında değişmektedir.

Cinsel yönelim kategorileri:

- Heteroseksüel (diğer cinsiyete duygusal, romantik ya da cinsel çekim hissetme durumu),
- Gey/lezbiyen (kendi cinsiyetinden olana duygusal, romantik ya da cinsel çekim hissetme durumu)
- biseksüel (kendi cinsiyetinden olana ya da karşı cinsiyete duygusal, romantik ya da cinsel çekim hissetme durumu).



# Raewyn Connell

Gender, health and theory:  
Conceptualizing the issue, in local and  
world  
Perspective

**Social Science & Medicine**

Volume 74, Issue 11, June 2012, Pages  
1675-1683



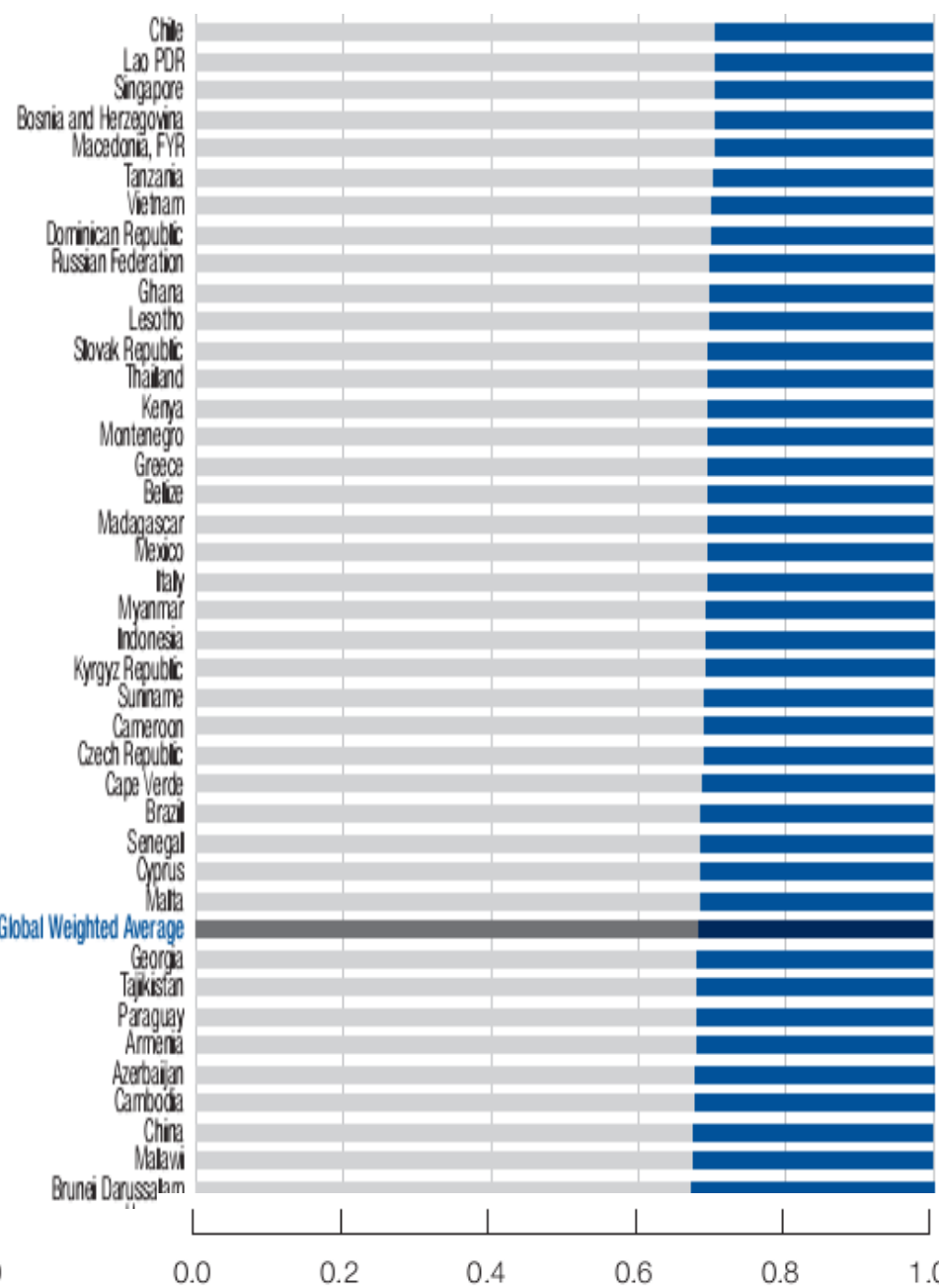
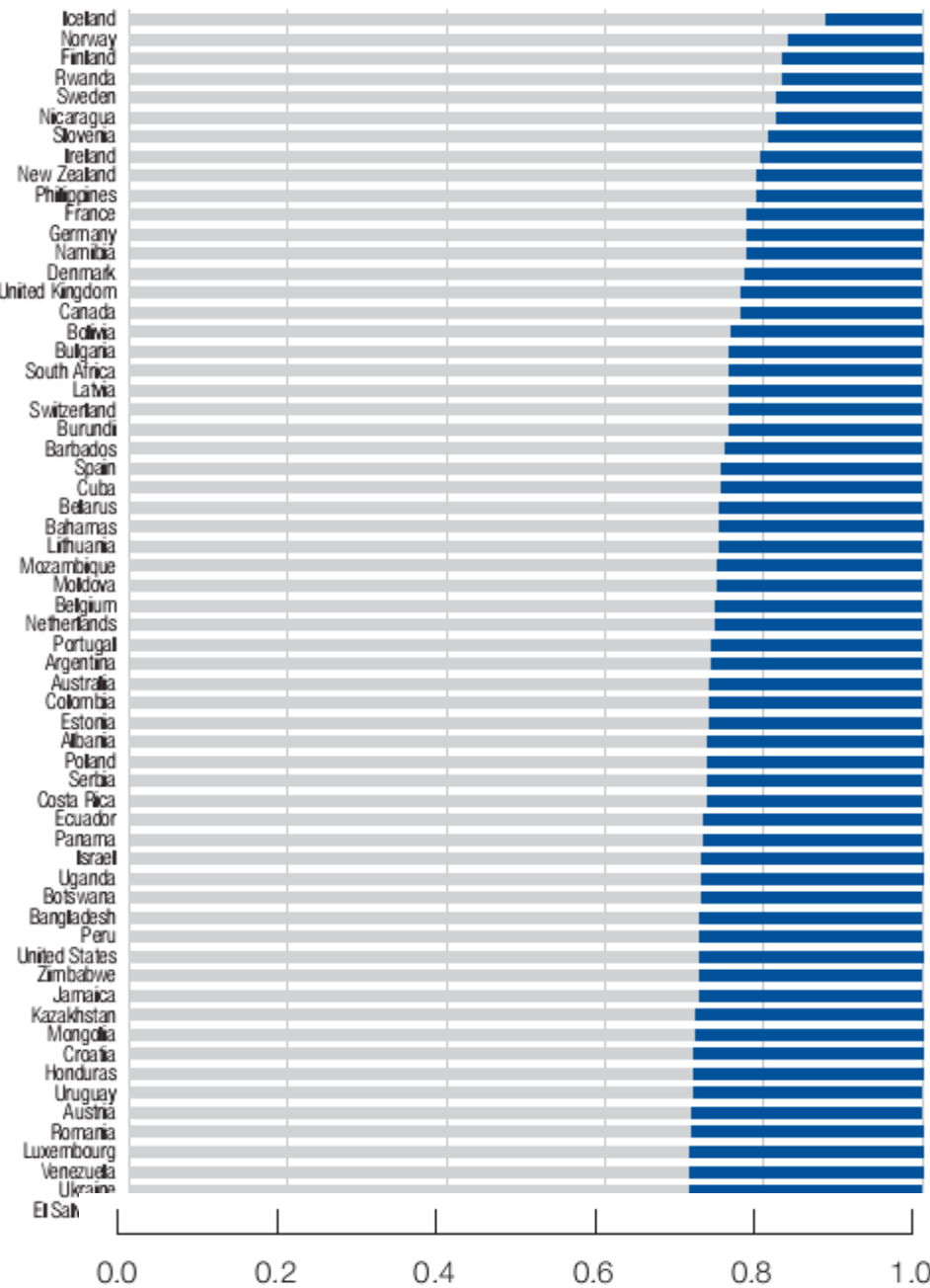
RW Connell



# Sağlığın cinsiyeti

Gender of health

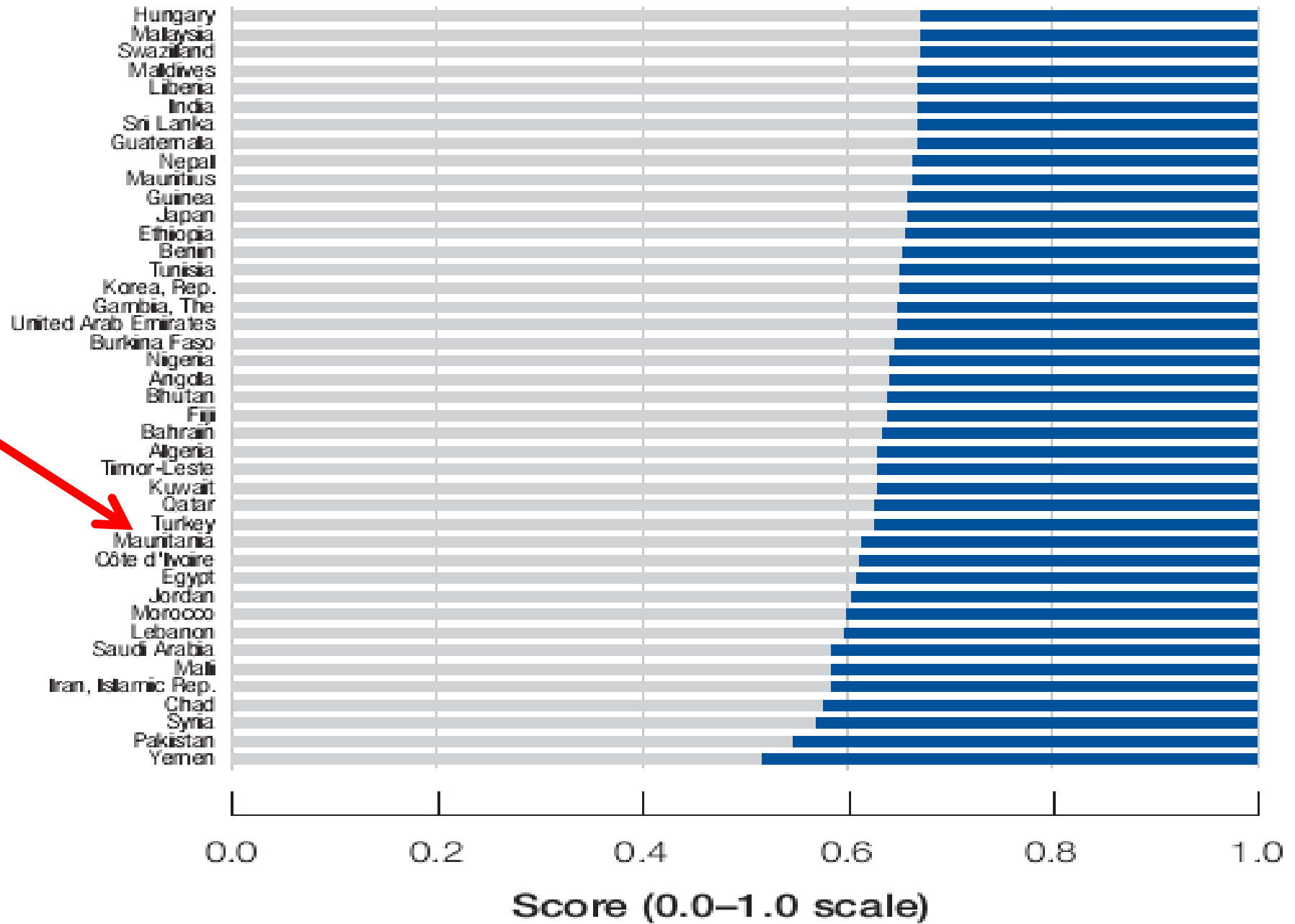
# Dünya Ekonomik Forumu, Toplumsal Cinsiyet Uçurumu İndeksi, ülke sıralaması, 2017



Score (0.0-1.0 scale)

Score (0.0-1.0 scale)

# Dünya Ekonomik Forumu, Toplumsal Cinsiyet Uçurumu İndeksi, ülke sıralaması, 2017



# Türkiye'nin toplumsal cinsiyet eşitliği karnesi 2017

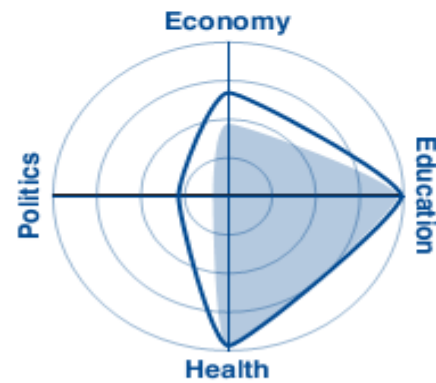
## Turkey

rank **131**  
out of 144 countries

score **0.625**  
0.00 = imparity  
1.00 = parity



### SCORE AT GLANCE



— Turkey score  
— average score

### KEY INDICATORS

GDP (US\$ billions)	857.75
GDP per capita (constant '11, intl. \$, PPP)	23,679.40
Total population (1,000s)	79,512.43
Population growth rate (%)	1.56
Population sex ratio (female/male)	0.97
Human Capital Index score	60.33

	2006	2017		
	rank	score	rank	score
<b>Global Gender Gap score</b>	<b>105</b>	<b>0.585</b>	<b>131</b>	<b>0.625</b>
Economic participation and opportunity	106	0.434	128	0.471
Educational attainment	92	0.885	101	0.965
Health and survival	85	0.969	59	0.977
Political empowerment	96	0.052	118	0.088
rank out of	115		144	

# Türkiye'nin toplumsal cinsiyet uçurumu karnesi 2017

- Türkiye, yasa yapıcı, üst düzey yönetici ve resmi görevliler arasında olduğu gibi profesyoneller ve teknik elemanlar içinde temel eğitimde kadınların oranını artırarak toplumsal cinsiyet uçurumunu kapatmaktadır.
- Ancak, politik güçlenme alanında kadın erkek uçurumu derinleşmektedir.
- 2013'ten bu yana ilk kez sağlık ve sağkalım açısından uçurum yeniden genişlemektedir.

## Kadın ve erkeklerin sağlık sorunlarında farklılıklar/sorunlar

- Bir hastalığın doğal seyri ♀ ve ♂ farklı olabilmektedir (biyolojik-fizyopatolojik)
- Toplumsal kořullar cinsiyetlerin biyolojisini farklı etkileyebilir,
- Hastalıkların erken tanı ve tedavisinde,
- Sağlık hizmetlerine ulaşım ve kullanımında,
- Sağlık hizmeti sunanların ♀ ve ♂ e yaklaşımlarında farklılık olabilmektedir.





## Sir Michael Marmot

### «Eşit olmayan bir dünyada sağlık» konuşması Royal College of Physicians, Londra , UK, 18 Ekim 2006

- DSÖ Sağlıkın Sosyal Belirleyicileri Komisyonu Mart 2005
- 9 temel çalışma alanı +
  - Erken çocukluk çağı gelişimi
  - İstihdam koşulları
  - Sosyal dışlanma
  - **Kadınlar ve toplumsal cinsiyet**
  - Hakkaniyet
  - Kentsel yerleşimler
  - Küreselleşme
  - Sağlık sistemleri
  - Öncelikli halk sağlığı durumları



University College London,  
London WC1E 6BT, UK  
(Prof Sir M Marmot FRCP)

**Sir Michael  
Marmot ;  
«Eşit olmayan  
bir dünyada  
sağlık»  
«Kadınlar ve  
toplumsal  
cinsiyet»**

«20 yaşında ve 13 yıl eğitim almış bir kadının ortalama yaşam umudu 72 yılken, 1-8 yıl eğitim görmüş kadınlarda bu süre 60 yıldır.»

«...Bireylerin yaşamları üzerindeki kontrollerini ortadan kaldırmanın çeşitli yolları var. Whitehall II çalışmasında katılımcılara evinizde ne kadar kontrol sahibisiniz şeklinde basit bir soru sorduk. Evinde kontrol düzeyi az olan kadınların daha fazla olan kadınlara göre kalp hastalığı riski daha yüksektir. Bu durum ruhsal hastalıklar için de geçerlidir.»

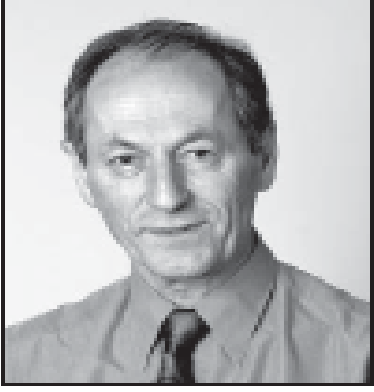
«...evlenmemek erkeklerde kadınlara göre daha dezavantajlıdır. Bu gerçek evlilik müessesinin erkekler için icat edilmiş ve daha destekleyici bir yapı olduğuna dair spekülasyonları destekler niteliktedir.»

«...Japonya'nın dikkat çekici düzeyde iyi olan sağlık düzeyi Japon toplumunun kohezyonu ile ilişkili olabilir. Benzer şekilde Kerala ve Sri Lanka gibi yoksul toplulukların iyi sağlık düzeyleri de toplumsal kohezyon ve kadınların içerilmesi ile ilişkili olabilir. «

«Güney Afrika'da HIV/AIDS kontrolü kadınların toplumsal cinsiyet temelli dezavantajlı durumlarını görmezden geldiği sürece başarılı olma şansı çok düşüktür.»

«...Şişmanlık, kadınlar söz konusu olduğunda sosyoekonomik durumla ters ilişkilidir.»

« Sosyal olarak dezavantajlı, yaşamı üzerindeki kontrolü ve kendini gerçekleştirme olanağı çok sınırlı kadınların kendilerini sigara içmekten alı koyma motivasyonları da düşüktür.



University College London,  
London WC1E 6BT, UK  
(Prof Sir M Marmot FRCP)

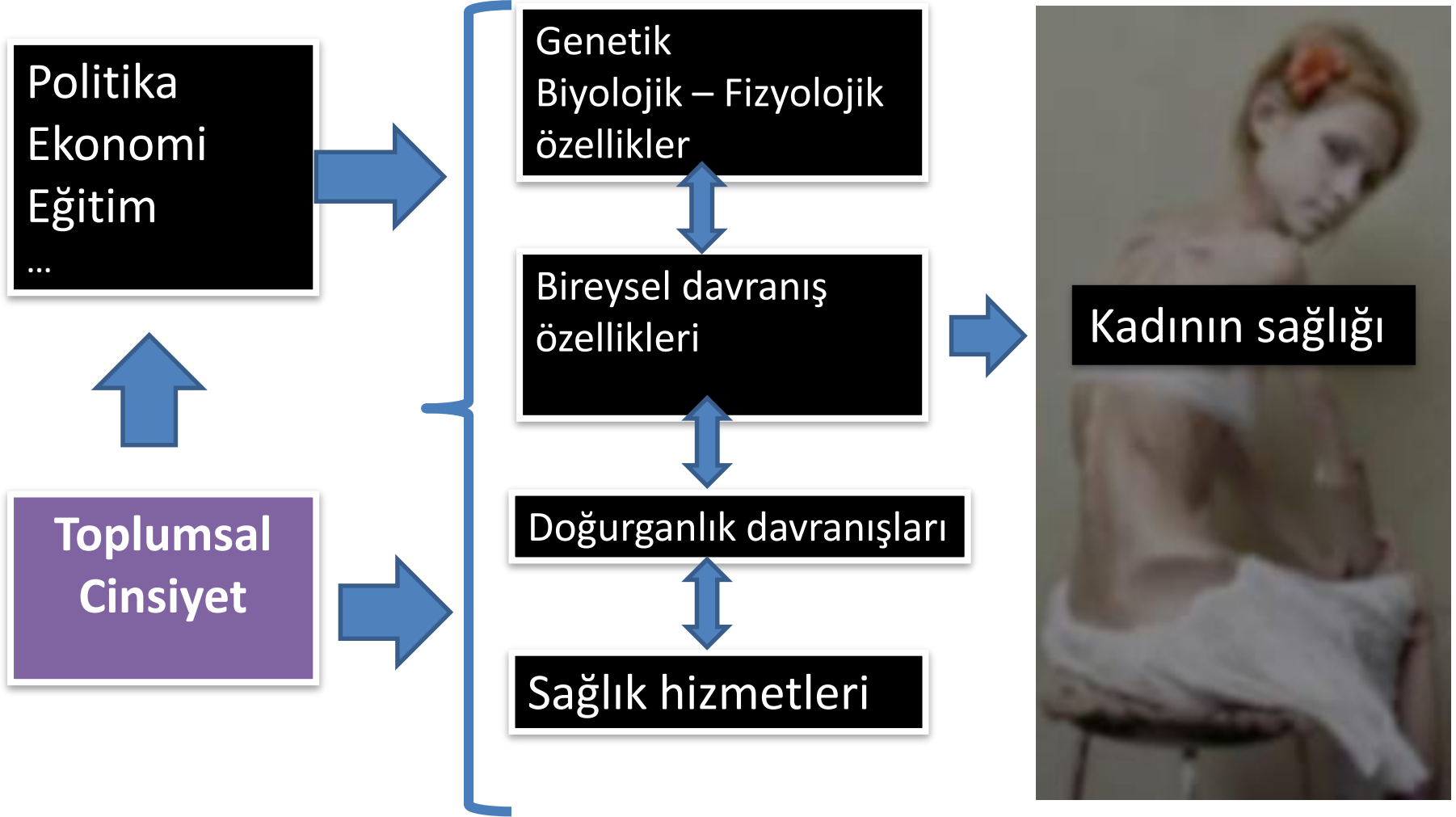
Hastalıkların biyolojisini anlamaya ihtiyacımız var. Fakat aynı zamanda hastalık riskini değiştirebilmek için toplumun biyolojiyi nasıl etkilediğini de anlamak zorundayız. Sosyal kavrayış hastalık yükünü değiştirme sürecinde merkezi öneme sahiptir.

Öyleyse ben de sizleri Pablo Neruda'nın sözleriyle davet ediyorum:

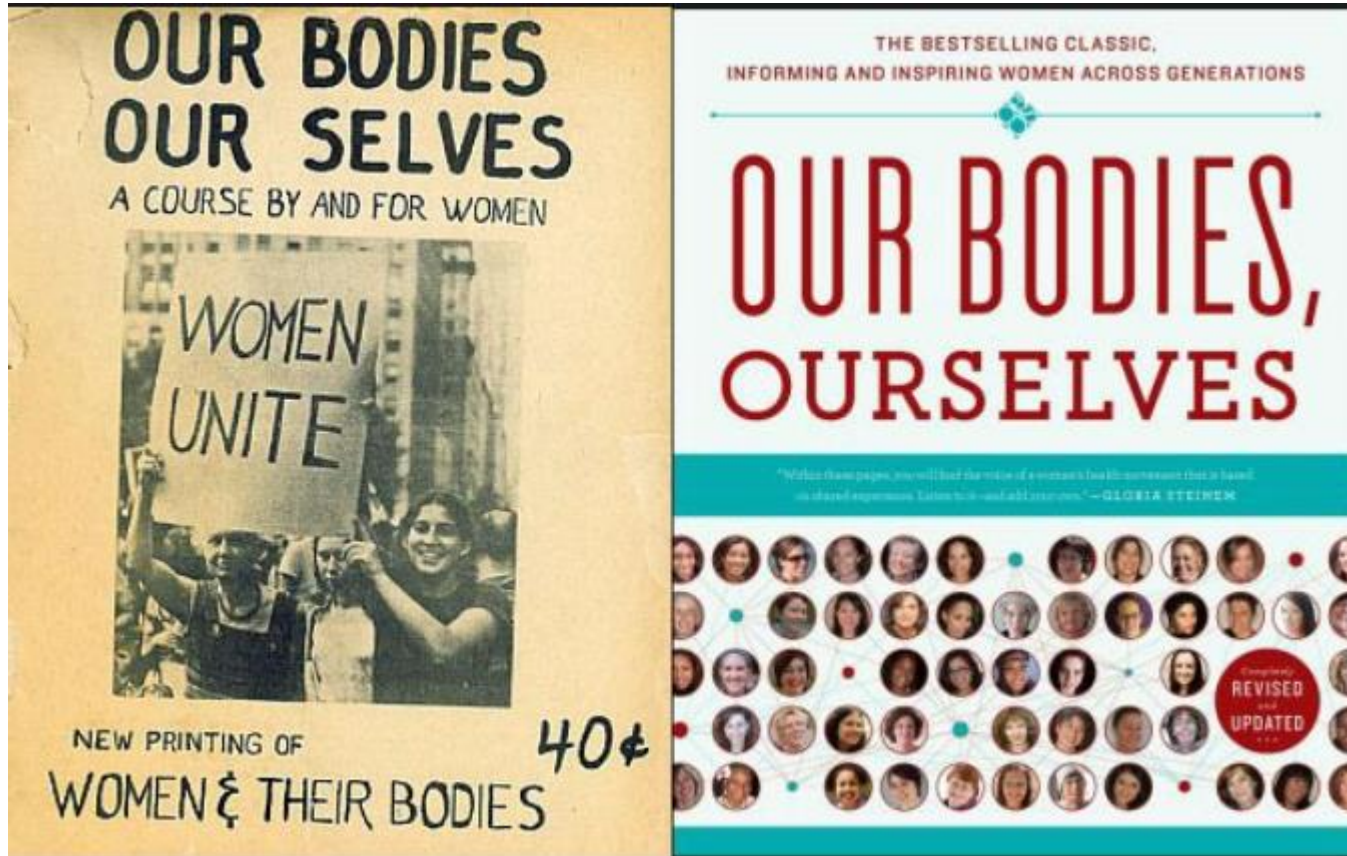
«...Kurulmuş bu acı kumpasa karşı,  
Benimle birlikte ayağa kalkın.»

**Sir Michael  
Marmot;  
«Eşit olmayan bir  
dünyada sağlık»  
«Kadınlar ve  
toplumsal cinsiyet»**

# Bir sonuç olarak kadın sağlığının belirleyicileri



# Bedenlerimiz bizimdir!



1978

2011

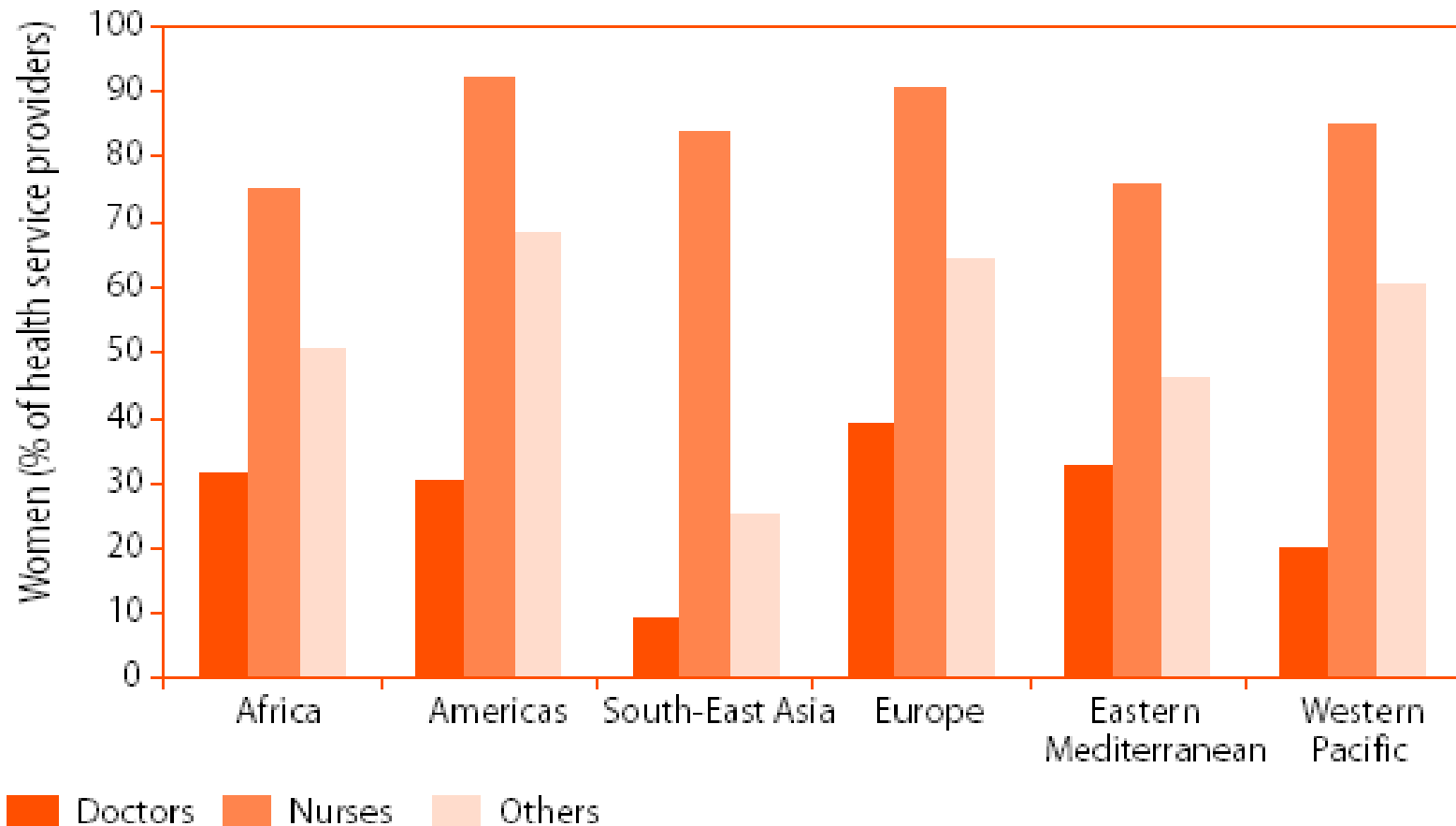


# Sağlığın hizmetlerinin cinsiyeti

Gender of health services

# DSÖ bölgelerine göre sağlık insangücü içinde kadın çalışanların payı, 2006

## Distribution of women in health service professions, by WHO region



# Sağlık hizmeti kullanımı

- Yüksek gelirli ülkelerde erkekler daha az sağlık hizmeti kullanırlar (Tam zamanlı çalışma, çalışma sürelerinin daha uzun olması, kadınlardan daha az esnek iş takvimlerinin olması vb, uzun bekleme süresi).
- Danimarkalı erkekler daha yüksek hastane yatış ve mortalite hızına sahiptir. Bu durum koruyucu sağlık hizmetlerini daha az kullanmalarına bağlanmaktadır.
- LG bireyler önleyici sağlık hizmetlerine daha az başvurur. Tedaviyi sürdürme davranışları genel toplumdaki diğerlerinden daha düşüktür. Damgalanma, sağlık çalışanlarının yanlı davrandıklarına dair algı, klinik ve kültürel bilgi eksikliği ve toplumsal cinsiyete duyarsız hizmet sunma vb gibi nedenler.





# Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinde görev yapmakta olan öğretim üye ve görevlilerinin tıp alanı ve cinsiyete göre dağılımı (2016)

Tıp alanı	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		n	%**
	n	%*	n	%*		
Dahili tıp	129	47,8	141	52,2	270	53,3
Cerrahi tıp	28	21,9	100	78,1	128	25,2
Temel tıp	63	57,8	46	42,2	109	21,5
Toplam	220	43,4	287	56,6	507	100,0

\*Satur yüzdesi alınmıştır.

\*\*Sütun yüzdesi alınmıştır.

$P < 0,001$



Toplumsal cinsiyetin  
anakımlaştırılması  
(Gender mainstreaming)



# SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

17 GOALS TO TRANSFORM OUR WORLD



2015-2030

- Bütün dünyada kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırın
- Kadın ticareti, cinsel ve diğer sömürü şekillerini de içerecek biçimde kamusal ya da özel alanda kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti sonlandırın
- Çocuk yaşta ve zorla evlendirmeyi ve kadın sünneti gibi zararlı uygulamaları ortadan kaldırın
- Sunulacak kamu hizmetleri, oluşturulacak altyapı ve sosyal koruma hizmetleri yoluyla karşılıksız emek ve ev eksenli çalışmayı görünür kılın ve ekonomik olarak bedelini ödeyin; ev içi ve aile üyeleri arası sorumlulukların paylaşımını destekleyin



# SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

17 GOALS TO TRANSFORM OUR WORLD

- Politik, ekonomik ve kamusal hayatta kadınların tam ve etkin biçimde katılımını ve fırsat eşitliğini sağlayın
- Herkesin cinsel ve üreme açısından sağlıklı olmasını ve üreme haklarına erişimini sağlayın
- Ekonomik kaynaklar için kadınlara eşit haklar vermek üzere Ulusal kanunlarla uyumlu olacak biçimde reformları hayata geçirin; arazi ve diğer tür mülkler, finansal hizmetler, kamuya ait varlıklar ve doğal kaynaklarla ilgili olarak mülkiyet hakkına sahip olabilmeleri; bunların kontrolünde yer almaları
- Kadınların güçlenmesi için bilgi ve iletişim teknolojileri başta olmak üzere teknoloji kullanımını artırın.
- Toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek ve kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesi için güçlü politikalar ve dönüştürücü yasal düzenlemeleri uygulamaya koyun.

5 GENDER EQUALITY



2015-2030



Hacettepe  
Üniversitesi Tıp  
Fakültesi Halk  
Sağlığı AD

Teşekkür ederim.